

Undervisa med lärandematriser

Ur boken *Lärandematriser; att få eleven att förstå*

Den mest omvälvande upplevelsen med lärandematriser var den dag jag insåg, att de kommer att förändra min syn på undervisning för all framtid. Jag förstod plötsligt, att i samma stund som jag formulerar tydliga lärandemål för eleverna, lovar jag dem undervisning kring det. Svensklektionen var inte längre att "svara på frågor kring boken vi läst". Jag behövde undervisa eleverna i att skriva "nyanserade och utvecklade svar". Det var så jag formulerat målet i lärandematrisen och det var det undervisningen måste utgå ifrån. "Svara på frågor" är i bästa fall ett medel att nå dit. Men utan att formulera målen, varför eleverna ska göra det, är sannolikheten stor att många bara sysselsätts, inte lär sig något i egentlig mening. Vad som händer när du börjar undervisa med lärandematriser, är att du byter fokus från vad "vi håller på med" till vad "de lär sig", en fundamental tankevända från aktivitet till lärande, från lärar- till elevperspektiv.

Lärandematriser är främst elevens verktyg, inte lärarens! (Det behövs sägas om och om igen)

Redan i starten av ett arbetsområde måste matrisen vara elevens, oavsett om den är i mobilen, på en projektorbild eller ett papper. Sedan är den ett stöd under hela lärandet, vid undervisning och eget skrivande, kamrat- och självrespons eller inför diskussioner, redovisningar och prov.

Lärandematriser handlar om lärande, inte bedömning! (Det behövs sägas om och om igen)

Men lärandematrisen är bara ett verktyg, ett medel. Det är hur du undervisar och låter eleverna arbeta med verktyget i klassrummet som avgör hur de kommer att lyckas.

Lärandematrिसens kriterier är en uppmaning till läraren: Just dessa aspekter av förmågan måste eleverna få undervisning och övning i, så att de kan lära sig behärska dem! Kriterierna blir sedan utgångspunkten för all undervisning i klassrummet.

**Bedömningsmatriser används av lärare i efterhand för att bedöma elever och "se hur det gått".
Lärandematriser är till för att eleven i förväg ska förstå vad de ska lära och få sporrande målbilder.**

I boken beskriver jag tre metoder att undervisa med lärandematriser:

En rad i taget, en nivå i taget och ett begrepp i taget.

En rad i taget

Varje matrissrad kan göras till ett delmål i ett större ämnesområde. Jobba med *en rad i taget*, koppla en avgränsad uppgift till kriterierna och fokusera undervisningen på hur eleven kan angripa just dessa på bästa sätt. Med matrissrader som "hållplatser" får eleven snabba vinningar och läraren upptäcker snart om elever halkar efter och behöver stöd.

Raderna kan alltså motsvara små deluppgifter, men de kan också bygga handgripligt på varandra, så att läraren formulerar *verktygskunskaper* i en matrissrad som grund för mer komplexa förmågor: Godkänn kriterier för elevens säkerhetskunskaper innan laborationen, eller kartkunskaper innan en geografi- eller orienteringsuppgift.

Lärandematrिसens tydliga progression gör att du enkelt kan individualisera. Fast alla jobbar med samma förmåga (rad), kan eleverna prestera på olika nivåer (rutor). Utmana duktiga elever genom att uppmana dem att "kolla till höger i matrisen".

En nivå i taget

Ibland är det bättre att arbeta med metoden *en nivå i taget*. Klasser med dålig måluppfyllelse kan få bra stöd genom att först fokusera på kriterierna för godkäntnivån. När du har kriterier med uppgiftsprogression blir detta naturligt: Börja med enkla eller kända parametrar i en uppgift och stegra sedan svårigheten med alltmer komplexa eller okända faktorer. Även processprogression gör

det naturligt att jobba en nivå i taget: Låt eleven bli allt självständigare genom att först få stöd av dig eller kamrater (nivå 1) innan de prövar på egen hand (nivå 2 och 3).

En nivå i taget är viktig när elever ska bearbeta. Låt eleven arbeta metodiskt: fixa först brister på nivå ett, innan du flyttar blicken åt höger i matrisen.

Det är även en bra metod för att förklara nivåskillnader för ett kriterium. Visa och diskutera många olika lösningar och korta exempel på varje nivå. Särskilt kvalitativa kriterier måste exemplifieras och övas, så att eleven får känsla för olika kvalitetsnivåer. Låt eleverna omväxlande bedöma egna och andras exempel och *själva pröva*. Praktiska färdigheter kan lärare även "göra", inte bara läsa eller prata om. Att både praktiskt visa och beskriva ger större förståelse.

Ett begrepp i taget

Vissa begrepp behöver alla elever förstå om de ska klara en uppgift, men då räcker inte begreppsprov och kunskap om begreppen. Eleverna behöver pröva och handskas med dem, "kunskapa" och få upplevelser och praktisk erfarenhet av begreppen. Bygg upp förväntningar med spännande ledtrådar, låt eleverna jämföra med likartade/motsatta begrepp och tidigare ämnesområden där de använts eller spalta upp olika aspekter av begreppet för att skapa nyfikenhet och förståelse.

Ett effektivt sätt är att låta eleverna bedöma och ge kamratrespons utifrån begreppen, då måste de använda dem och jämföra med exempel. Men mest behöver eleven få *pröva* begreppen i korta uppgifter där de kopplar dem till egen erfarenhet och kunskap.

Undervisning med lärandematriser blir väldigt handgriplig, eftersom kriterierna är iakttagbara handlingar, inte abstrakta uttryck. Eleverna får inte jobba några veckor med att "skriva en utredande text". De får konkret träning i att beskriva skillnader och likheter, orsakssamband, få fram olika typer av argument och dra slutsatser, moment för moment. Färdigheter som sammantaget gör att eleven lär sig vad som krävs för att skriva en egen utredande text.

Snart upptäcker läraren att varje sådant undervisningsmoment behöver sin egen design för att bli effektiv. Du kan inte undervisa om att beskriva samband med samma strategier, arbetssätt och materiel som när eleven ska lära sig vaska fram argument. Här ligger den stora tjusningen i att vara lärare: Hur ska jag få mina elever att förstå och behärska just detta moment?

I boken tar jag upp sex olika perspektiv på varför du bör använda lärandematrisen i undervisningen. Här ser du det sammanfattat:

Slutligen en sammanfattning av det viktigaste du ska tänka på när du använder lärandematriser i din undervisning:

1. göra **elevernas förförståelse** synlig och koppla den till begrepp och matriskriterier (Se figur 3.2).
2. **ge översikt** över arbetsområdet och kraven.
3. **stödja undervisningsmoment**, som utgår från enskilda krav, nivåer, begrepp eller färdigheter.
4. **diskutera en uppgift och passande arbetssätt och lärandestrategier** med eleverna för att bäst nå delmål.
5. **bedöma eller bearbeta exempellösningar** (egna, kamraters eller lärares), så eleverna aktivt får hantera matrisbegreppen (se kapitel 5).
6. **arbeta med målbilder**, individuella eller gemensamma (se kapitel 5).

Tre principer för att undervisa med lärandematrix:

- Variera och kombinera sätten.
- Var medveten om varför du gör som du gör. Berätta det tydligt för eleverna, så att de också förstår syftet med att använda lärandematrisen vid just detta tillfälle.
- Använd alltid matrisen i *lärande* syfte – aldrig rent summativt som en bedömningsmatrix.]